

Vzdělávací obor: **Výtvarná a filmová výchova**

Očekávaný výsledek učení: UAK-VFV-002-ZV5-006

Komunikuje o výtvarném či filmovém uměleckém díle s využitím základních oborových pojmů.

Popis úrovně **Na cestě** (výběr)

- Setkává se s různými typy uměleckých děl (pestrost přístupů, možnost uplatnit různé pojmy).
- Zformuluje a sdělí názor na vybrané výtvarné či filmové dílo.
- Setkává se vhodnou formou se základními oborovými pojmy výtvarného a filmového umění a učí se je vhodně užívat.

Tajemství obrazů

Autorka materiálu: Markéta Pastorová

Anotace

Lekce se zaměřuje na vnímání uměleckého díla v autentickém prostředí galerie / výstavní síně. Nabízené aktivity (týkají se jak činností před návštěvou výstavy, tak vnímání uměleckého díla z různých aspektů a navazujících činností po zhlédnutí výstavy) jsou inspirací, kterou je možné různě variovat a modifikovat. Vedle klíčové kompetence kulturní, kdy se soustředujeme na vnímání umění a kultury jako způsobu poznávání světa a vyprávění o něm, se lekce zaměřuje i na kompetenci komunikační, kdy středem pozornosti se stává nejen umělecké dílo a prostředky, kterými se žáci učí své vjemy z díla popsat, ale i na vnímavost ke komunikační situaci jako takové, jež je ovlivněna i prostředím, ve kterém probíhá.

Kontext

Následující zadání je možné je brát jako inspiraci k jakékoliv výstavě obrazů.

V našem případě se jednalo o výstavu současného českého malíře [Petra Pavlíka](#) s názvem „[Poutnice se vrací domů](#)“, jež proběhla v roce 2025 v [Clam-Gallasově paláci](#), který je jedním z objektů [Muzea Prahy](#).

Záleží jen na tom, jak výstavu my učitelé pro své žáky uchopíme a na co se zaměříme především.

Fotodokumentace (z archivu M. Pastorové)



Vstup do Clam-Gallasova paláce navozuje pocit vznešenosti.



Pohled do jednoho ze sálů Clam-Gallasova paláce.



Mládě, 1983, olej, plátno



Otvírající se dveře, 1977–1978, olej, plátno



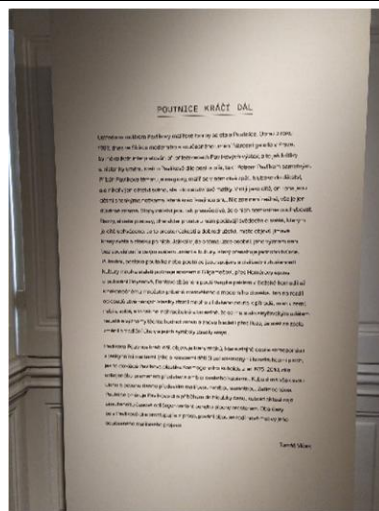
Poutnice v jižních Čechách, 2020, akryl/olej, plátno na dřevě



Úkryt poutnice, 2024, akryl, kombinovaná technika



Sestry (dvě poutnice), 2020, kombinovaná technika,
plátno



Autor jako inspirace. I když výstava obrazů Petra Pavlíka už skončila, jednotlivé obrazy z výstavy a informace o autorovi jsou dále využitelné. Mohou se stát „odrazovým můstkem“ nejen k současným českým malířům.

Zadání pro žáky

A) Před návštěvou výstavy je dobré se na ni připravit:

Rozdělte se do skupinek (je jedno, jaký klíč k rozdělení si sami žáci nebo učitel zvolí) a vylosujte si, jaké informace budete vyhledávat. Na lístečkách, které si žáci losují, mají napsáno např.: Clam-Gallasův palác; Muzeum Prahy, malba, Petr Pavlík.

Poznámka:

I dvě skupinky mohou mít stejné lístečky, naopak to dává možnost, aby si pak informace navzájem porovnávaly. Také je možné záměrně některé aspekty výstavy ponechat jako „překvapení“ na místě. Tím, jaké otázky zvolíme, se můžeme více či méně „dotýkat“ dalších OVU, a to i z různých tematických okruhů. Zde se pochopitelně nabízí hned výrazné propojení s okruhem Kulturní povědomí a jednání a rovněž propojení s klíčovou kompetencí Kulturní, a to s okruhem Kulturní kontext.

B) Budova a sály, kde je výstava:

Je dobré udělat předěl mezi prostory, kde řešíme různé organizační pokyny, např. u poklady a v šatnách, a prostorem, kterým již vstupujeme do sálů. Interiér budovy jako takové již je součástí celkové atmosféry, a pokud jej využijeme, tak se na výstavu o to více naladíme.

Nyní budeme k sálům, kde je výstava, stoupat po tomto mohutném schodišti. Zkuste si pro sebe uvědomit, co upoutává nejvíce vaši pozornost. Půjdeme pomalu a mezi patry se zastavíme, abyste se mohli zadívat jak dolů, tak i zvednout hlavu vzhůru. To, co vás zaujme, si v duchu řekněte sami pro sebe, zkuste si uvědomit, jestli interiér (toto slovo již známe) budovy na vás bude nějak působit.

Otevíráme vstupní dveře výstavy a v tichosti si projdeme sály. Zatím se nebudeme u obrazů zdržovat, uděláme si o výstavě celkový přehled. Pokud ale už nějaký obraz vyloženě přitáhne vaši pozornost, tak si zkuste zapamatovat, kde se nachází – vrátíme/vrátíte se sem, nebojte.

Poznámka:

V této části, nakonec tak, jako u všech ostatní, je dobré počítat s tím, že se bude proměňovat podle reakcí žáků celková atmosféra. Je zapotřebí na přítomnost reagovat, důležité je, aby vše vedlo ke koncentraci a ztišení. Pokud se ale někdo třeba bude cítit unaven nebo se mu nebude chtít společně procházet, je důležité se domluvit, že zůstane např. u určitého obrazu apod.

C) Obrazy – prvky výtvarného umění

Prošli jsme si výstavu a společně se teď zaměříme na vybrané obrazy.

Mám pro vás připraveno pět obrazů, na které zaměřím vaši pozornost. Jsou to: Mládě, Otvírající se dveře, Poutnice v jižních Čechách, Úkryt poutnice a Sestry. Vyberte si jeden z nich, najděte si jej na výstavě a dívejte se na něj soustředěně alespoň dvě minuty (to už máme natrénované) a do svého „výstavního deníku“ si napište jeho název a vše, co vás na obraze zaujalo. Se záznamem nepospíchejte, během něj se budete moci dále na obraz dívat nebo si sednete na určené místo v sále a tam si v klidu pracujete. V záznamu používejte názvy barev, zkuste popsat jejich odstíny; všimněte si, které tvary v obraze jsou nebo převládají (pokud pro některé nenajdete slovo, tak si tvar můžete do deníku nakreslit), můžete popsat nebo nakreslit i to, jak jsou tvary navzájem uspořádané. Zkuste také objevit v obraze místo, které je světlé nebo ze kterého světlo vychází, a které je naopak tmavé – můžete to popsat slovy (například: nejsvětlejší část obrazu je uprostřed). „A co když na obraze nic neuvídím?“ Věř tomu, že když se soustředíš, tak vždy něco uvidíš a určitě pro to najdeš nějaké slovo – neboj, není něco, „co máš nebo nemáš vidět“. Je to na tobě a to, co uvidíš, bude „tvoje“. Budu procházet mezi vámi, nebudu vás rušit, ale budu k dispozici, kdybyste cokoliv potřebovali, chtěli se na něco zeptat. Zkuste si ale navzájem neradit, zkuste být s obrazem „sami za sebe“.

Poznámka:

Je jasné, že na takovouto práci musí být žáci „trénováni“. A to už jen co se týká schopnosti se na vnímání obrazu soustředit. To lze trénovat i v běžné výuce, ale lepší jsou opakované návštěvy výstav a absolvování edukativních programů – stále častěji jsou pro žáky k dispozici i pracovní listy. Pokud máte větší skupinu žáků nebo je nechcete instruovat přímo na místě, tak si pro ně připravte zadání na „lístečcích“ a na místě jim je rozdejte. Variant je velmi mnoho, důležité je ale počítat s tím, že někomu se žádný vámi vybraný obraz nebude líbit, nebo bude, ale jeho zájem upoutá jiné dílo. Určitě mu dopřejte se věnovat tomu, co si vybere. Intuitivně také musíte vycítit, kdy už opadá energie a je třeba se pustit do dalšího zadání nebo návštěvu ukončit. Nikdy nelze vše naplánovat dopředu!

D) Obrazy – asociace – rozšířené zadání

Záměrně jsme upřednostnili vnímání obrazů z pohledu prvků výtvarného umění (barvy, jejich odstíny, jas, kontrast, tvary a jejich uskupení – kompozice). Ale pokud bude zájem a čas, tak nechte žáky vrátit se k tomu samému nebo jinému obrazu, aby se zamysleli nad tím, zda jim malba na obraze něco připomíná, vyvolává nějaký pocit, nebo jim dokonce připomíná známé pocity či jakoukoliv zkušenost nebo třeba i jiný obraz.

E) Odcházíme z výstavy

Teď si ještě společně výstavu projdeme. Zastavíme se u obrazů, kterými jsme se zabývali (**Poznámka:** Je třeba si rozmyslet, zda se zastavíte u všech nebo jen u některých obrazů z výběru – můžete o nich jakkoliv hlasovat.), a kdo bude chtít, tak řekne ostatním o obraze jednu větu, kterou považuje za důležitou, aby ji ostatní přímo tady slyšeli. Jinak víte, že se k výstavě a k vašim deníčkům vrátíme ve škole. Vždy, když dojdeme k obrazu, dám vám chvíli, abyste se na něj znova podívali a tu případnou větu si mohli rozmyslet. Protože už jste zkušenými návštěvníci, tak víte, že vždy počkáte, až druhý domluví. A když se někdo bude chtít někoho na něco zeptat, tak může a položí mu krátkou otázku (např.: „A kde vidíš to světlo?“)

Poznámka:

Závěr může mít jakoukoliv podobu, ale je třeba, aby prohlídka měla zřetelnou „tečku“. Aby bylo jasné, že se něco „událo“ a něco si odnášíme s sebou dál, k naší práci.

F) Výstava jako inspirace

Tvůrčí činnosti, kterými na výstavu navážeme, mohou být různé a mohou se týkat jak vlastní tvorby, tak i hledání dalších informací o autorovi, budově, jejím architektonickém stylu (na ten nezapomínejme). Pochopitelně se počítá s tím, že se vrátíme s odstupem ke svým poznámkám, budeme o nich dále společně mluvit, sdílet je, rozvíjet třeba v navazujícím textu – Vzpomínka na výstavu, nebo dokonce uspořádáme „Výstavu o výstavě“ apod.

Vazba na klíčové kompetence

| Název KK Složka KK Kód OVU | Znění OVU | Vzdělávací strategie |
|---|--|---|
| KK kulturní Umění a kultura jako prostředek komunikace KKT-SVJ-000-ZV5-001 | Vnímá umění a kulturu jako způsob poznávání světa a vyprávění o něm. | <ul style="list-style-type: none"> - zajišťuji výuku, která aktivně zapojuje žáky do procesu objevování a zkoumání různých forem výtvarného umění, používám různé didaktické metody, jako jsou diskuse, skupinové aktivity a praktická cvičení, abych podpořil jejich zájem a aktivní účast - organizuji exkurze do muzeí, galerií, divadel a dalších kulturních institucí, aby si žáci mohli prohlédnout umělecká díla a získat praktické zkušenosti s různými formami umění a kultury - pořádám diskuse a reflexe o uměleckých dílech a kulturních událostech, které žákům umožňují analyzovat a interpretovat různé aspekty umění a kultury a vyjadřovat své názory a dojmy |
| KK komunikační Vyjadřování KOS-SEB-000-ZV5-001 | Vyjadřuje se prostřednictvím zvládnutých výrazových prostředků, které volí podle svých možností vzhledem ke komunikačnímu záměru, partnerovi a situaci. | <ul style="list-style-type: none"> - vytvářím příležitosti pro různé formy diskuse, ve kterých mohou žáci bezpečně pokládat otázky a sdílet své myšlenky a pocity na dané téma (párové diskuse, diskusní kroužky atd.) |

Metodický komentář pro učitele

Je velice důležité, aby měli žáci možnost vnímat umělecké dílo v autentickém prostředí. Působí na nás totiž nejen díla samotná, ale celé prostředí muzeí umění, tedy galerií, výstavních sálů, expozic v exteriéru – týká se zejména plastik apod. Návštěva jakékoliv výstavy se tak stává událostí, která v nás může zanechat nejen individuální, ale i společný intenzivní prožitek.

I když nejsou tyto kulturní instituce jednoduše dostupné z důvodu lokality školy, určitě je zapotřebí, abychom, když ne pravidelně, tak alespoň několikrát žákům (i nám učitelům) tuto událost dopřáli.

Ještě je třeba zmínit, že nejsou „vhodné a nevhodné“ obrazy a nejsou „vhodné a nevhodné výstavy“.

Běžně se využívá edukační nabídka muzeí a galerií, a to jak nabídky stálé, tak je možné se domluvit na individuálním programu. Neměli bychom se ale vzdávat toho, že právě my, učitelé, kteří nejlépe své žáky známe, je výstavou provedeme.

Závěrem:

Jak bylo uvedeno, jedná se o inspiraci, kterou můžeme nejen různě rozvíjet, ale můžeme ji využít i tak, že náročnost zadání budeme stupňovat. Žáci si také mohou vymyslet úkoly sami pro sebe (nebo je mohou vymyslet i pro sourozence, rodiče, kamarády). Nakonec tím, že vymyslíme úkol pro druhé, se naučíme nejvíce.

Popis ověřování

- Vyhledávají cíleně informace ke společné návštěvě kulturní instituce a výstavy, berou tuto fázi jako „přípravu“ pro samotnou návštěvu. (Poznámka: Přestože by se nám mohlo zdát, že se jedná o kompetenci digitální, je zde kontext výrazně kulturní.)
- Zapojují se podle svých schopností do společného vnímání uměleckého díla.
- Sdílí své vjemy s ostatními.
- Komunikují s ohledem na událost a prostředí a respektují se navzájem.
- Vyjádří se (položí otázku) tak, aby vystihli podstatné. K tomu užívají znalost pojmů a mají odvahu se vyjádřit originálně, jednoduchým porovnáním, nebo rozpoznají, že někomu druhému se podařilo lépe popsat, co objevil na díle on sám.
- Komunikují o prožitku z výstav i s odstupem času.